

ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ดร. ธนิต มะลิสุวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ได้ผ่านช่วงเวลาแห่งการสืบทอดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของตนเองมายาวนานถึงแปดสิบสามปี (พ.ศ. 2477-2560) จากโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมเล็ก ๆ ที่สร้างบุคคลากรผู้นำทางการเกษตรออกไปให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สนใจหรือมีอาชีพในทางเกษตรกรรมอยู่แล้ว นั่นก็คือชาวไร่ชาวนา เลี้ยงสัตว์และราษฎรทั่วไปที่ถือครองที่ดิน โดยไม่รู้ว่าจะใช้ประโยชน์อย่างไรในผืนดินที่ถือครองอยู่นั้น ซึ่งยังมีความคิดว่างานเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เพราะชาวบ้านทำการเกษตรต่าง ๆ เหล่านั้นมาตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษ โดยไม่ต้องเรียนรู้อะไรในการเกษตรกรรมแต่อย่างใด

การเปิดโรงเรียนและสถานศึกษาเพื่อให้ความรู้ในการเกษตรกรรม จึงเป็นเรื่องที่ผู้คนในสยามยุคหนึ่งไม่เชื่อว่าจะมีความจำเป็นแต่ประการใด เพราะขณะนั้นจำนวนประชากรของประเทศมีจำนวนไม่มาก (จำได้ว่าเมื่อปี พ.ศ. 2497 ประเทศไทยมีประชากรเพียง 18 ล้านคน) อาชีพหลักของคนไทยคือการทำไร่ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ทฤษฎีเกษตรกรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์ ดังคำพังเพยที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” เป็นต้น รัฐบาลเองก็ไม่เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาด้านการเกษตรแต่อย่างใด

การออกแบบตราสัญลักษณ์แม่โจ้จากอดีตถึงปัจจุบัน ได้ยึดถือองค์ประกอบของเทพนิมิตตำนาน ความเชื่อความศรัทธาอันเป็นวัฒนธรรมสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่นองค์พระพิรุณ เป็นเทพเจ้าแห่งฝน

ตามคติของศาสนาฮินดู เป็นโลกบาลทิศประจิม (ทิศตะวันตก) มีผิวสีขาวยมือง ถือบ่วงบาศและอาโภาค ทรงจระเข้เป็นพาหนะ (หรืออนาค หรืออมกร) พระพิรุณในความเชื่อของคนไทยว่าเป็นผู้ให้ฝน ให้น้ำ ถือพระขรรค์ ทรงพญานาค หรืออมกร เป็นพาหนะ จึงเป็นสัญลักษณ์ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

รูปแบบองค์ประกอบประดิษฐ์ เช่น ลวดลายกนก พระพิรุณทรงนาค อักษร ประกอบเป็นตราสัญลักษณ์ขึ้นอยู่กับความหมายของงานแต่ละชิ้น ผู้ออกแบบจะจัดองค์ประกอบในตำแหน่งที่เหมาะสมสวยงาม ให้ความหมายของแต่ละงาน การออกแบบตราสัญลักษณ์แม่โจ้ในอดีต ได้ยึดถือองค์ประกอบแทนความหมายของการเกษตรแล้ว ยังออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพและเวลาของแม่โจ้ในเวลานั้นด้วย แม่โจ้จึงมีตราสัญลักษณ์ตามสภาพและกาลเวลามาโดยตลอด จนถึงปี พ.ศ. 2518-19 เมื่อได้รับการสถาปนาเป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรตราสัญลักษณ์จึงมิได้เปลี่ยนรูปแบบอะไรมากนักจากรูปแบบดั้งเดิม

เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพของแม่โจ้ตามเวลาที่ทอดเกี่ยวสืบเนื่อง จากจุดเริ่มจนถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นการออกแบบตราสัญลักษณ์ตามช่วงเวลาและสภาพของแม่โจ้แต่ละยุคว่ามีเหตุผลอะไรในการกำหนดองค์ประกอบในการออกแบบตราสัญลักษณ์นี้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญ

ให้เข้าใจถึงเหตุการณ์ในเวลาขณะนั้น ซึ่งมีเรื่องราวที่น่าศึกษาของคนแม่โจ้ปัจจุบัน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของการดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้อยู่รอดได้จนถึงปัจจุบัน

2. สภาพเศรษฐกิจของประเทศก่อนปีพ.ศ. 2475

ลองมาศึกษาถึงสภาพดั้งเดิมก่อนที่จะมีการจัดตั้งสถานศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมบ้านแม่โจ้ โดยเริ่มต้นเหตุการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2474 ก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งประเทศตกอยู่ในภาวะข้าวยากหมากแพงนั้น เศรษฐกิจทั่วโลกอยู่ในภาวะตกต่ำ ราคาสินค้าข้าวซึ่งเป็นสินค้าส่งออกของประเทศพลอยตกต่ำไปด้วย รายได้ของประเทศลดลงอย่างมาก เพราะไม่มีสินค้าเกษตรชนิดอื่นทดแทน นโยบายของกระทรวงเกษตรราธิการสมัยนั้นก็มุ่งส่งเสริมเฉพาะสินค้าข้าวและไม้สัก จึงมิได้ดำเนินการในการทดลองเพื่อค้นคว้าศึกษาการปลูกพืช หรือการปศุสัตว์อื่น ๆ อีกทั้งราษฎรและราชการก็ไม่เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาด้านเกษตรกรรม เชื่อว่าการเกษตรเป็นวิถีชีวิตปกติของราษฎรชานาอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเล่าเรียนในระบบโรงเรียน เพราะผู้ที่มีที่ดินและน้ำก็สามารถทำการเกษตรได้

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ได้ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญองงานทดลองการเกษตร ทรงเห็นว่าหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ซึ่งทำฟาร์มมีการปฏิบัติการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ และการทดลองเป็นอาชีพกว่าสิบปีมาแล้ว อยู่ที่ “ฟาร์มบางเบิด” จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นผู้มีความประสงค์ด้านพืชสวน (พืชไร่) และไร่นาสวนผสมมาก พระองค์จึงทรงเชิญหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากรให้วางโครงการปรับปรุงงานเกษตรเมื่อปลายปี พ.ศ.2474 และได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมตรวจกสิกรรม ในปี พ.ศ. 2475 เพื่อจัดตั้งสถานทดลองและปรับปรุงงานเกษตรของชาติ ต่อไป

หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร “พระบิดาแห่งการเกษตรแผนใหม่” ผู้ให้ปรัชญา “ความเจริญเดินตามรอยไถ” ทรงเห็นว่าก่อนอื่นควรจัดตั้งสถานทดลองกสิกรรมระดับภาคขึ้นที่ภาคอีสาน ภาคใต้และภาคพายัพควบคู่กับการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม เพื่อจัดการศึกษาวิชาชีวกสิกรรมระดับสูงในขณะนั้น ทั้งนี้เพื่อให้งานทดลองกสิกรรมกับงานการศึกษากสิกรรมได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นักวิชาการระดับสูงที่เป็นอาจารย์ในโรงเรียนก็จะได้ช่วยงานค้นคว้าทดลอง ส่วนนักเรียนก็ได้มีความรู้จากประสบการณ์งานทดลองนำมาปฏิบัติจริง ได้นำความรู้ความชำนาญไปช่วยเผยแพร่แก่เกษตรกรต่อไป

3. เริ่มงานสำรวจพื้นที่สร้างโรงเรียน พ.ศ. 2476

ปราโมทย์ บัวชาติ แม่โจ้รุ่น 2 (พ.ศ.2478) จากหนังสือ “เกษตร-แม่โจ้” 2524 ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อปี พ.ศ.2473 นั้น อยู่อาศัยบนผืนดินอันสงบสุข เครื่องครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี มีวัฒนธรรมของตนเอง นับถือพุทธศาสนา อาชีพส่วนใหญ่ได้แก่การเกษตรกรรม มีการทำนาข้าวเหนียวเป็นหลัก ไม้ผลได้แก่ลำไยและส้ม ส่วนพืชไร่มี หอม กระเทียม ยาสูบพื้นเมืองรวมทั้งฝ้าย และป่าน้อย ส่วนอาชีพรองได้แก่งานเฉพาะฤดูกาล เช่นการเก็บของป่า การเลี้ยงครั่ง ช่างฝีมือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้า เครื่องเงินเครื่องเงินรูปพรรณ การตีเหล็ก เครื่องปั้นดินเผา การทำร่มกระดาษ และการแกะสลัก เป็นต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์มุ่งใช้แรงงานในการลากจูงและใช้แรงงานอื่น ๆ เป็นต้น

อาชีพการทำนาและการปลูกพืชอื่น ๆ จะทำเฉพาะพื้นที่ราบที่มีแหล่งน้ำสมบูรณ์เท่านั้น พื้นที่ดินทำกินส่วนใหญ่มีผู้ครอบครองจากนายทุนคหบดีเกือบทั้งสิ้น ปัญหาสำคัญในขณะนั้นได้แก่การขาดแคลนที่ดินในการทำมาหากินชาวนาต้องเสียค่าเช่าในอัตราสูง เป็นการทำการระบบเช่าที่นา “แบ่งครึ่ง” กับผลผลิต ทำให้ชาวนาเกิดภาวะหนี้สิน รายได้

ไม่เพียงพอที่จะจุนเจือความเป็นอยู่ของครัวเรือน จึงเกิดปัญหาการอพยพของราษฎรไปแสวงหาที่ทำกิน ในจังหวัดใกล้เคียงมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2473 มีราษฎรจังหวัดเชียงใหม่จำนวนมากอพยพ ครอบครัวย้ายไปจับจองที่ดินรกร้างว่างเปล่าใช้เป็นที่ทำกิน ในเขตอำเภอพาน จังหวัดเชียงรายเพิ่มมากขึ้น

ขณะนั้นพระยาภิรมย์ภักดี (เชียร กัลยาณมิตร) สมุหเทศาภิบาลมณฑลพายัพและพระยาอนุบาล ราชกิจ (ปูน อาสนจินดา) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ เข้าใจเหตุการณ์และทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนใน การเคลื่อนไหวของราษฎรดังกล่าวเป็นอย่างดี เพราะ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อฐานะ เศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ในอนาคต หากไม่ ยับยั้งปัญหาการอพยพของราษฎรแต่แรกเริ่มดังกล่าว ทั้งสองท่านเห็นร่วมกันว่าลำน้ำปิงที่ไหลผ่านพื้นที่ อำเภอต่าง ๆ หากนำเอามาใช้ประโยชน์บนพื้นที่ป่าแพะ ที่ว่างเปล่าจำนวนมากนับเป็นหมื่นไร่ ราษฎรยากจนก็ จะสามารถเข้าทำประโยชน์เป็นที่ทำกินได้ อันจะ ก่อคุณประโยชน์ แก่ราษฎรและเป็นผลดีแก่ ประเทศชาติด้วย

เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่รัฐบาลโดยกรม ทดน้ำ (กรมชลประทาน) มีโครงการสำรวจพื้นที่ใน ภูมิภาคแห่งนี้แล้ว จึงได้รายงานความเคลื่อนไหว ประกอบเหตุผลสนับสนุนโครงการนี้ ในเวลาต่อมา ชลประทานเหมืองแม่แฝกก็เกิดขึ้น (สำรวจพื้นที่ โครงการปี พ.ศ. 2472 และก่อสร้างเสร็จปี 2479) โดย ขุดคลองรับน้ำจากฝายน้ำล้นที่ทดน้ำจากลำน้ำปิง เขตอำเภอแม่แตงโดยขุดเป็นคลองส่งน้ำขนาดใหญ่ ผ่านตำบลแม่แฝกเข้าไปในพื้นที่ตอนสภาพเป็นป่าแพะ มีต้นไม้จำพวก พลวง รัก ในแถบพื้นที่ด้านตะวันออก ของตำบลแม่แฝก ทนองหาร ป่าไผ่ ผ่านสันทรายไปลง แม่น้ำกวางที่จังหวัดลำพูน โครงการนี้อำนวยประโยชน์ ให้กับพื้นที่เป็นอันมากในเวลาต่อมา

รัฐบาลขณะนั้นทราบถึงปัญหาความเดือดร้อน ของราษฎรในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะงาน เกษตรกรรม จึงได้ทูลเชิญหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร

(บิดาแห่งการเกษตรแผนใหม่ เป็นพระอนุชาของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช กฤดากร เสนาบดีกระทรวงกลาโหม) ซึ่งเป็นเจ้าของฟาร์มบางเบิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม ตรวจกสิกรรม (กรมเพาะปลูกเดิม) กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม จากผลงานของหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการทำฟาร์ม บางเบิด โดยนำเอาวิธีการเกษตรกรรมสมัยใหม่มา ใช้ในการดำเนินงานในฟาร์มเป็นครั้งแรก จนเป็นที่ ประจักษ์แก่ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ (ทรงได้รับ รางวัลแมกไซไซ ด้านบริการสาธารณะ พ.ศ.2510) ท่านได้พิจารณาว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ และมีปัญหานั้นจะต้องแก้ด้วยการเกษตรกรรมโดย เฉพาะชาวนา โดยปรับปรุงส่งเสริมให้ชาวนารู้จักการ ปลูกพืชไร่นานวนเวียนไปกับการทำนา ส่งเสริมแนะนำ ให้ทำสวนผักหลังบ้านร่วมกับการเลี้ยงปศุสัตว์ไว้เป็น อาหารในครัวเรือนและเหลือเพื่อการจำหน่ายเป็นราย ได้เสริม เป็นพลังที่ช่วยต่อรองกับบรรดาพ่อค้าที่มัก เอาเปรียบ ยิ่งไปกว่านั้นประเทศจะมีสินค้าจากพืชไร่ ส่งจำหน่ายต่างประเทศชดเชยการส่งออกข้าวที่อยู่ใน ภาวะขาดดุลกับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

ปราโมทย์ บัวชาติ แม่โจ้รุ่น 2 (พ.ศ.2478) จากหนังสือ “เกษตร-แม่โจ้” 2524 เล่าว่าในปี พ.ศ. 2476 พระยาภิรมย์ภักดี (เชียร กัลยาณมิตร) สมุหเทศาภิบาลมณฑลพายัพ (ผู้สำเร็จราชการมณฑล) ได้รับเสด็จการมาเยือนจังหวัดเชียงใหม่ของหม่อม เจ้าสิทธิพร กฤดากร ได้ปรารภถึงงานส่งเสริมอาชีพ กสิกรรมของชาติ และได้ทูลเชิญให้หม่อมเจ้าสิทธิพร เสด็จไปตรวจดูสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นป่าแพะ (ป่าละเมาะ) ในเขตตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งลักษณะเป็นพื้นที่ค่อนข้างเป็นที่ดอน แห้งแล้ง มีพื้นที่กว้างขวาง ด้านทิศตะวันออกกำลังมี โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำของโครงการชลประทาน เหมืองแม่แฝกผ่านพื้นที่อีกด้วย

เมื่อได้ทรงตรวจสอบสภาพพื้นที่โดยทั่วไปแล้ว แม้จะพบว่าพื้นที่เป็นดินปนทรายค่อนข้างมากและดินชั้นล่างเป็นดินกรวดลูกรังอัดแน่น คุณภาพของดินไม่ดีเท่าที่ควร แต่พระองค์ก็ไม่ถือเป็นอุปสรรคแต่อย่างใด กลับทรงพอพระทัยจึงตกลงเอาพื้นที่ป่าแพะห้วยแม่โจ้เป็นที่จัดตั้งสถานียทดลองกลีกรรรมภาคพายัพ ปัญหาว่าจะเอาใครมาดำเนินงานเพราะบุคคลผู้นั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษเป็นที่วางพระทัยได้ และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้ที่รักงานนี้อย่างแท้จริง ต้องยอมอุทิศตนเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ที่มีความอดทน เสียสละและพร้อมที่จะต่อสู้กับภัยธรรมชาติในป่าดงกันดาร สภาพเป็นป่าแพะดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ห่างไกลจากความเจริญเช่นนี้ได้

ในที่สุดหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ทรงเห็นว่าน่าจะติดต่อขอตัวพระช่วง เกษตรศิลปการคินจากกระทรวงกลาโหมมาสังกัดที่กรมตรวจกลีกรรรมกระทรวงเกษตรพาณิชย์การ (พาณิชย์และคมนาคมเดิม) แล้วทรงมอบงานให้ไปดำเนินงานตามนโยบายทันที โดยพระช่วง เกษตรศิลปการได้ขอย้ายครอบครัวจากกองเสปียงทหารบกจังหวัดปราจีนบุรี พร้อมด้วยผู้ติดตามสองคน คือนายดาบสุรต พรหมเสน และนายขันโท โล่เพชร เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2476 เมื่อถึงจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้รับการต้อนรับและช่วยเหลืออย่างดีจากขุนอภิรักษ์จรรยา (วิญญูบุตรเศรณี) ธรรมการจังหวัดเชียงใหม่ (ศึกษาธิการจังหวัด) ซึ่งเป็นนักเรียนสวนกุหลาบรุ่นพี่ อำนวยความสะดวกในการจัดหาที่พักบ้านเช่าในเมืองเชียงใหม่ไว้ให้ล่วงหน้าแล้ว

กรมตรวจกลีกรรรมได้มอบรถยนต์กระบะบรรทุกยี่ห้อดอดจ์ (Dodge) ชนิด 6 ล้อไว้ใช้ในราชการหนึ่งคัน พระช่วงฯเมื่อได้นำครอบครัวเข้าอยู่อาศัยในบ้านพักแล้ว จึงเริ่มออกสำรวจและศึกษาพื้นที่ โดยอาศัยแนวทางจากหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ซึ่งได้มาสำรวจพื้นที่ก่อนหน้านี้แล้ว เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2476 ในเวลานั้นจะหาผู้รู้และคุ้นเคยพื้นที่หมู่บ้านแม่โจ้นั้นยากเต็มที การเดินทางเข้าสู่พื้นที่

บ้านแม่โจ้จากเชียงใหม่ถึงอำเภอสันทรายจะสิ้นสุดถนนหลวงที่นี้ จากนั้นได้ใช้ม้าของนายอำเภอสันทรายเป็นพาหนะขี่มายังป่าแพะบ้านแม่โจ้ (เวลานั้นยังไม่มีถนน) โดยอาศัยแนวคันคลองส่งน้ำเหมืองแม่แฝกที่อยู่ในระหว่างการขุดและตกแต่งซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ เพื่อสำรวจพื้นที่และเริ่มงานก่อสร้างสถานียทดลองกลีกรรรมและโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกลีกรรรมประจำภาคเหนือทันที

ผืนแผ่นดินแม่โจ้ในการสำรวจครั้งนั้นไม่ได้มีสิ่งดึงดูดใจอะไรในการใช้ประโยชน์ ดังที่พระยาอนุบาลพายัพกิจ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ถึงกับไม่เชื่อว่าพระช่วง เกษตรศิลปการจะดำเนินการให้ลุล่วงได้สักระยะเวลาหนึ่งคงต้องละทิ้งงานนี้ไปกลางคันแน่ แต่พระช่วงฯ ท่านกลับพึงพอใจพื้นที่แห่งนี้เช่นเดียวกับที่หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ได้ทรงสำรวจและให้ความเห็นไว้ก่อนหน้านี้แล้ว พระช่วงฯ เคยพูดอยู่เสมอว่า “ดินไม่สำคัญเท่าน้ำ” ถึงสภาพดินจะเลวอย่างไร แต่หากมีน้ำก็สามารถจะแก้ไขปัญหาได้ไม่ยาก การเริ่มงานสำรวจพื้นที่เพื่อการจัดตั้งสถานียทดลองกลีกรรรมและโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกลีกรรรมของพระช่วง เกษตรศิลปการและคณะ เริ่มแรกวันที่ 14 สิงหาคม 2476 นี้เป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์แม่โจ้อีกหน้าหนึ่ง ที่ต้องถูกบันทึกไว้ในถึงการให้กำเนิดผืนแผ่นดินแห่งมาตุภูมิแม่โจ้ อันเป็นพื้นที่ประเสริฐล้ำค่าเป็นมรดกของนครรุ่นต่อมาได้ใช้ประโยชน์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อการสำรวจพื้นที่และวางผังการก่อสร้างอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของสถานียทดลองได้แล้ว จึงเริ่มรับสมัครพนักงานเจ้าหน้าที่และคนงานเพื่อการก่อสร้างและการเตรียมพื้นที่ก่อสร้างอาคารสำนักงาน ที่พักของเจ้าหน้าที่คอกสัตว์ และถังกักน้ำซีเมนต์ไว้เก็บกักน้ำฝนขนาดความจุหนึ่งหมื่นแกลลอน ทั้งได้เสนอขอเครื่องมือทุนแรงชนิดใช้ร่วมกับแรงงานสัตว์ เช่นเครื่องพรวนดิน ไถเหล็ก เครื่องสูบน้ำ เป็นต้น ส่วนนักวิชาการได้ส่งหม่อมเจ้าธานีเศกสัจจุมพล ซึ่งสำเร็จการศึกษา

กสิกรรมจากประเทศฝรั่งเศส มาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าสถานีทดลอง สถานีได้รับบรรจุบุคลากรเอง จำนวนอีก 4 ราย (1. นายชื่น สิโรธ 2. นายมงคล งามวิสัย 3. นายดาบสุรัตน์ พรหมเสน และ 4. นายชัมโฑ โล่เพชร) ผู้เริ่มดำเนินงาน ทั้ง 6 รายนี้ ถือเป็นผู้บุกเบิก ครั้งแรกของงานสถานีทดลองกสิกรรมซึ่งมีพระช่วง เกษตรศิลปการเป็นหัวหน้าสถานี

4. สร้างโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมภาคเหนือ พ.ศ. 2477

ปี พ.ศ. 2477 เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดินทร ฤ อยุธยา) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ (สมัยรัฐบาลซึ่งมีพระยาพหลพลพยุหเสนา:พจน์ พหลโยธิน เป็นนายกรัฐมนตรี) ผู้ริเริ่มงานการศึกษาด้านเกษตรกรรมโดยการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมแห่งแรก ขึ้นที่บริเวณหอวังหรือบ้านสวนหลวง สระปทุมเมื่อ พ.ศ.2460 ได้จัดส่งนักเรียนทุนไปศึกษาวิชาเกษตรกรรมต่างประเทศ และได้กลับมาเป็น “สามเสือเกษตร” เป็นฉายาที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ใช้เรียกแทน บุคคลทั้งสามคือหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ หลวงอิงศรสิการ และพระช่วงเกษตรศิลปการ ภายหลังท่านเหล่านี้ล้วนมีคุณูปการต่อวงการเกษตรไทย ได้บัญชาให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมภาคเหนือที่แม่ใจ (ดำเนินการในระหว่างเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2476) ควบคู่กับสถานีทดลองกสิกรรม โดยมอบหมายให้พระช่วงเกษตรศิลปการเป็นอาจารย์ใหญ่คนแรก โดยจัดแบ่งพื้นที่คนละครึ่งกับสถานีทดลองซึ่งอยู่ด้านเหนือ พื้นที่โรงเรียนอยู่ด้านใต้ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 900 ไร่เศษ สภาพพื้นที่ยังเป็นป่าตอตั้ง และไม้เหียง ซึ่งเป็นไม้ขนาดย่อม ส่วนไม้ป่าอื่น ๆ เช่น สัก ประดู่ และตะเคียน มีอยู่เพียงประปรายเท่านั้น เหตุเพราะดินชั้นล่างเป็นชั้นดินดานแข็งโดยทั่วไป ระบบรากต้นไม้ไม่อาจหยั่งลึกลงได้ ส่วนดินชั้นบนก็เป็นดินทราย ขาดความอุดมสมบูรณ์สำหรับการปลูกพืชทั่ว ๆ ไป

สภาพพื้นที่อย่างนี้จึงไม่มีใครต้องการจะทำประโยชน์อะไร แต่กลับเป็นเหตุจูงใจสำคัญยิ่งที่พระช่วงฯ ต้องการจะทำประโยชน์ในพื้นที่อย่างนี้ (ตามที่หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ทรงสำรวจและให้ความเห็นก่อนหน้านี) ท่านเล็งเห็นว่า การจะพัฒนาการเกษตรให้เป็นแบบอย่างสำหรับเกษตรกรทั่วไปได้นั้น สิ่งหนึ่งที่จะทำก็คือต้องนำเอาความรู้มาสาธิต แสดงให้ประจักษ์ต่อบุคคลทั่วไปได้เห็นว่า การปรับปรุงดินแล้วให้สามารถปลูกพืชได้ โดยจัดระบบปุ๋ยพืชสด การใช้ปุ๋ยหมักต่าง ๆ ในพื้นที่เกษตร ไม่ว่าจะปลูกไร่ ไร่ นา สวนไม้ผล แปลงปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ และระบบการหมุนเวียนใช้ประโยชน์ของพื้นที่นั้นๆ จะสามารถทำการเกษตรได้ทุกอย่าง ท่านได้เลือกพื้นที่ซึ่งมีลำห้วยแม่ใจไหลผ่านมาสิ้นสุดที่หมู่บ้านแม่ใจ เป็นพื้นที่จัดสร้างโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมภาคเหนือแม่ใจ สภาพแวดล้อมลำห้วยแม่ใจนั้นปกคลุมด้วยป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณที่สมบูรณ์

การที่ต้องเปิดโรงเรียนตามนโยบายของกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) อย่างเร่งด่วนในปีนั้นนั้น สภาพสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น ห้องเรียน เรือนนอน โรงอาหาร และบ้านพักครู จึงต้องจัดสร้างขึ้นอย่างล้าลองชั่วคราว โดยใช้เสาไม้ หลังคาและฝาใช้ใบตองตึง พื้นเป็นดิน ห้องเรียนจึงมีเฉพาะหลังคาไว้กันแดดและฝนเท่านั้น โต๊ะเรียนและม้านั่งก็ใช้ไม้กระดาน 2 แผ่นตอกยึดไว้ นั่งได้ 3 คน สร้างเรียงเป็นแถวไว้ เนื่องจากมีนักเรียนไม่มากในปีแรกเพียง 48 คนเท่านั้น โดยเป็นนักเรียนในบารุง 37 คน และนอกบารุง 11 คน (นักเรียนในบารุงคือนักเรียนที่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาคส่งเข้าเรียน โดยรัฐออกค่าใช้จ่ายค่าอาหารให้เดือนละ 15 บาท ส่วนประเภทนอกบารุงคือผู้ที่สมัครมาเรียนเอง หรือเรียนด้วยทุนส่วนตัว เป็นค่าอาหารเดือนละ 10 บาท) จึงใช้ห้องเรียนเพียงห้องเดียว หมุนเวียนครูอาจารย์สอนแต่ละวิชากันไป (ปี พ.ศ. 2477 มีครูอาจารย์ 5 คน ส่วนปี พ.ศ. 2478 มีเพิ่มอีก 12 คน และรับนักเรียนเพิ่มเป็น 85 คน) ส่วนเรือนนอนนักเรียนนั้น ยกพื้นกระดานสูงจากพื้นดินราว 50 ซม. ฝาและหลังคาใช้ใบตองตึงทั้งหมด เวลาจะนอนต้องกางมุ้งเพื่อป้องกันยุงและขี้มอดที่ร่วงจากหลังคา

โรงเรียนรับผู้สำเร็จการศึกษาจากชั้นมัธยมปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรครุมูล (ป.) ใช้เวลาเรียน 2 ปี ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูประถมกสิกรรม (ปก.) หากรัฐบาลจะได้เงินเดือนขั้นต้น 45 บาท ผู้สำเร็จการศึกษารุ่นแรกนี้มีจำนวน 48 คน เช่น เลขประจำตัว 2 : อาจารย์กำจร (ตาคำ) บุญแปง เลขประจำตัว 16 : อาจารย์เลื่อน เมฆบังวัน เลขประจำตัว 38: อาจารย์สุรัตน์ (หลี่) มงคลไชยสิทธิ์ และเลขประจำตัว 45 : อาจารย์บุญศรี ว่างซ้าย เป็นต้น สามท่านแรกเมื่อจบการศึกษาแล้วก็ได้รับการบรรจุเป็นครูสอนในปี พ.ศ. 2479 ท่านที่ ส่วนอาจารย์บุญศรี ว่างซ้าย เข้ารับราชการเป็นพนักงานเกษตรกรรมผู้ช่วย และพนักงานยางที่อำเภอหาดใหญ่และสอบชิงทุนหลวง (ทุน ก.พ.) ไปเรียนต่อปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์ ที่วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมืองลอสบานยอสมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (College of Agriculture, University of the Philippines, Los Banos) ระหว่างปี พ.ศ. 2480-2484 เมื่อจบการศึกษาแล้ว จึงกลับมาสอนและเป็นอาจารย์ผู้ปกครองที่แม่โจ้ เมื่อปี พ.ศ. 2484 เป็นอาจารย์หนุ่มที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีตามรอยพระช่วงเกษตรศิลปการ

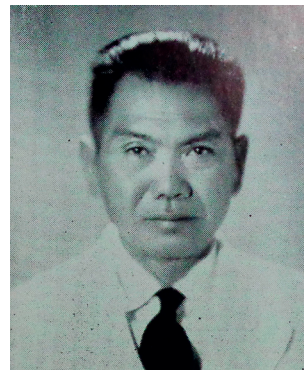
5. ตราสัญลักษณ์โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม แม่โจ้ พ.ศ. 2477

ตราสัญลักษณ์แม่โจ้ได้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่แม่โจ้ได้ให้กำเนิดโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมภาคพายัพ บ้านแม่โจ้ เมื่อปี พ.ศ. 2477 ขณะนั้นยังสังกัดอยู่กับกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) ผู้ออกแบบและวาดภาพตราสัญลักษณ์แม่โจ้ครั้งแรก ได้แก่ อาจารย์ชาญ เขียวศิลป์ (ครูต๋อย เขียวศิลป์) ผู้ออกแบบปกหนังสือ สมุดประจำปีฉบับแรก พ.ศ.2479” (...พระช่วงเกษตรศิลปการ 28 มกราคม 2479) ของผู้สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรประโยคครูประถมกสิกรรม ตั้งแต่รุ่นที่ 2 (พ.ศ. 2479) เป็นต้นมา ลักษณะภาพวาดที่ปรากฏในหน้าที่สองหรือปกของพระพิรุณทรงนาค กับตราสัญลักษณ์ของโรงเรียนมีลักษณะเดียวกัน ตราสัญลักษณ์ประกอบด้วยวงกลม

ซ้อนกันสองวง วงนอกมีอักษรคำว่า “เกษตรศาสตร์แม่โจ้” อยู่ด้านบนและอักษรเลขไทย “พ.ศ. 2477” อยู่ด้านล่าง ภายในวงกลมชั้นในมีรูปพระพิรุณทรงนาค พระเศียรมีรัศมีครอบอยู่ในท่าลีลาพระพักตร์ตรง

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ภาคพายัพ แม่โจ้ พ.ศ. 2477

ภาพที่ 2 อาจารย์ชาญ เขียวศิลป์ ผู้ออกแบบพระพิรุณทรงนาค พ.ศ. 2477 และ พ.ศ. 2579-80

แบบตราสัญลักษณ์นี้เองได้เป็นต้นแบบของตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภายหลังการสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยเมื่อปี พ.ศ. 2486 และใช้มาจนปัจจุบัน

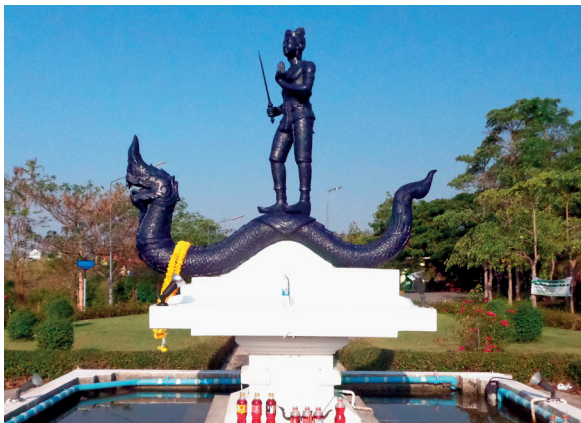
หมายเหตุ

พระพิรุณในความเชื่อของคนไทยว่าเป็นผู้ให้ฝน ผู้บันดาลความชุ่มฉ่ำให้น้ำแก่โลก เป็นเพศชาย มีผิวสีขาวย่นองที่งดงามมาก กรขวาทรงพระขรรค์ช่วยกรซ้ายปางประทานอภัย ทรงพญานาค (หรืออมกร) เป็นพาหนะ ประทับยืนอยู่เหนืออยู่เหนือนาคราชในท่าลีลาพระพักตร์ตรง

แม่โจ้เราใช้สัญลักษณ์พระพิรุณทรงนาคนี้ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา

ภาพที่ 3 พระพิรุณทรงนาค มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

ภาพที่ 4 พระพิรุณทรงนาค มหาวิทยาลัยแม่โจ้แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ภาพที่ 5 พระพิรุณทรงนาค มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ชุมพร

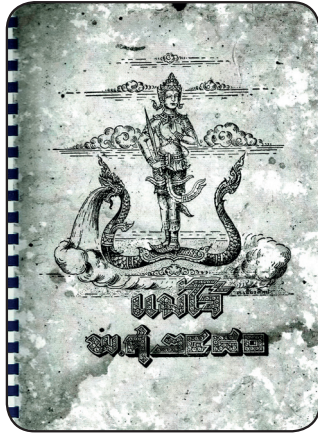
6. ตราสัญลักษณ์โรงเรียนฝึกหัดครูประถม กสิกรรม แม่โจ้ พ.ศ. 2479

ในปี พ.ศ.2478 เปิดรับนักเรียนหลักสูตรมัธยม วิชาสามัญเกษตรกรรม จากผู้สำเร็จการศึกษา ชั้น ม.4 ใช้เวลาเรียน 4 ปี สำเร็จการศึกษาได้รับวุฒิ ประกาศนียบัตรประโยคมัธยมบริบูรณ์ แผนก เกษตรกรรม เทียบได้ชั้นมัธยม 8 ขณะนั้น แม่โจ้ จึงมี 2 หลักสูตรพร้อมกันไป ขณะเดียวกันได้ถูกโอน สังกัดจากกระทรวงธรรมการไปอยู่กับกระทรวง เกษตรธิการ คุณพระช่วงฯ อาจารย์ใหญ่ขอลาบวช ที่วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร กทม. หลวงอิงศรีคติการ (อินทรี จันทรสติย์) มารักษาการ

ตราสัญลักษณ์ เปลี่ยนเป็นพระพิรุณทรงนาค บนหม่อมหม่อม โดยมีอักษรเลขไทยคำว่า 2479 อยู่ด้านล่าง ในกรอบรูปทรงกระบอกก้นแหลม ลักษณะและลีลา ของพระพิรุณเช่นเดียวกับสัญลักษณ์ แม่โจ้ ปี พ.ศ. 2477 ออกแบบและวาดภาพตราสัญลักษณ์ ปี พ.ศ. 2479 โดยอาจารย์ชาญ เขียวศิลป์

ภาพที่ 6 ตราสัญลักษณ์โรงเรียนฝึกหัดครูประถม กสิกรรม ภาคพายัพ แม่โจ้ พ.ศ. 2479

ภาพที่ 7 ปกหน้าหนังสืออนุสรณ์ “แม่ใจ 2480” ออกแบบและวาดภาพโดยอาจารย์ชาญ เชี่ยวศิลป์

ตราสัญลักษณ์นี้ออกแบบและใช้ในเวลากัดมา พ.ศ.2479 เมื่อมีการรับนักเรียนหลักสูตรมัธยมวิสามัญเกษตรกรรมเพิ่มอีกหลักสูตรหนึ่ง องค์ประกอบแบบตรามีเพียงพระพิรุณทรงนาค และเลขไทย 2497 เท่านั้น ไม่มีคำว่าแม่ใจหรือเกษตร อันเป็นวิชาซีพหลักชื่อโรงเรียนยังคงเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมแม่ใจ

ปี พ.ศ. 2480 ยุบเลิกหลักสูตรโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ให้เหลือแต่หลักสูตรมัธยมวิสามัญเกษตรกรรมอย่างเดียว

ปี พ.ศ. 2481 จัดตั้งเป็นวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พระช่วง ๆ ยังเป็นผู้อำนวยการอยู่ถึงวันที่ 5 ตุลาคม ได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมเกษตรและการประมง

7. ตราสัญลักษณ์เตรียมวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2482

เป็นช่วงระยะเวลาที่ อาจารย์ประเทือง ประทีปเสน รักษาการผู้อำนวยการ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนเตรียมวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2482 เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่าน เมื่อวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ที่แม่ใจ) ย้ายไปดำเนินการที่บางเขน กรุงเทพมหานคร เพื่อเตรียมการสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศาสตราจารย์ ดร.พนม สมิตานนท์ ถูกย้ายไปอยู่กรมเกษตรเพื่อทำการสอนที่วิทยาลัยเกษตรศาสตร์นี้ด้วย

ภาพที่ 8 ตราสัญลักษณ์ เตรียมเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2482

ลักษณะตราสัญลักษณ์ เป็นพระพิรุณทรงนาค โบกหาง ซึ่งปรากฏรัศมีรอบพระเศียรพระพิรุณ ภายในวงกลม มีอักษรคำว่าแม่ใจ และเลขอารบิกของปี 2482 อยู่ภายนอกวงกลมด้านล่างตราสัญลักษณ์ในยุคนี้จึงทำออกมาง่าย ๆ จากลายเส้นพระพิรุณทรงนาคที่ขาดความวิจิตรบรรจงในการเขียนแบบ จะเรียกว่าแม่ใจ ขณะนั้นเป็นยุคของนาวาขาดหางเสือ กำลังผจญมรสุมอย่างหนักอยู่ก็ได้ ขาดทั้งผู้นำและจุดหมายที่จะก้าวเดินต่อไป คณาจารย์แม่ใจที่ได้รับคุณวุฒิการศึกษาจากต่างประเทศและภายในประเทศหลายท่านถูกดึงตัวไปเริ่มงานใหม่ ของวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพมหานคร ส่วนที่แม่ใจยังมองไม่เห็นอนาคตว่า จะมีใครจัดการอย่างไร

8. ตราสัญลักษณ์โรงเรียนเกษตรกรรมแม่ใจ พ.ศ. 2492

หลังงดรับนักเรียน เมื่อ ปี พ.ศ.2491 และโอนกิจการของสถานศึกษาการเกษตรแม่ใจ ไปอยู่ในกำกับของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตราสัญลักษณ์แม่ใจจึงออกแบบเป็นรูปวงรีแบบรูปไข่ ตั้งขึ้นสองวง ภายในวงรีชั้นใน ประกอบด้วย 2 พญานาค โอบอุ้มเครื่องหมายเสมอธรรมจักรด้านบน อันเป็นสัญลักษณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนด้านล่างมีอักษร “ม” (แทนคำว่าแม่ใจ) ส่วนภายในวงรีชั้นนอก ด้านบนมีอักษรคำว่า “เกษตรกรรมแม่ใจ” และด้านล่างมีอักษรเลขไทย “2492”

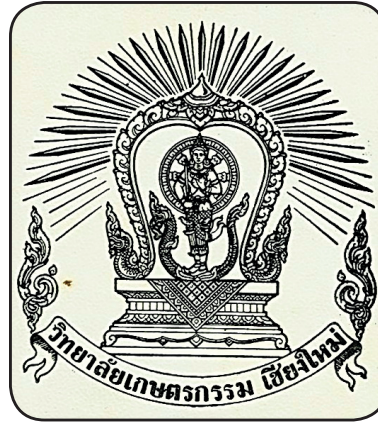

ภาพที่ 9 ตราสัญลักษณ์โรงเรียนเกษตรกรรมแม่โจ้ พ.ศ. 2492

สังเกตว่าตราสัญลักษณ์ในยุคที่แม่โจ้โอนย้ายจากกระทรวงเกษตรธิการไปอยู่ในสังกัดของกรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการนั้นตราสัญลักษณ์นี้ไม่ปรากฏมีพระพิรุณซึ่งแทนความหมายของการเกษตรอีกต่อไป เหลือเพียงนาค ๒ นาค โอบอุ้มประคองเสมาธรรมจักรอันเป็นความหมายของกระทรวงศึกษาธิการที่แม่โจ้ไปสังกัดใหม่นั้นเอง

9. ตราสัญลักษณ์วิทยาลัยเกษตรกรรม เชียงใหม่ พ.ศ. 2499

เมื่อโรงเรียนเกษตรกรรมแม่โจ้ได้รับการยกฐานะเป็น วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2499 แล้ว จึงมีการออกแบบตราสัญลักษณ์เป็นพระพิรุณทรงนาคในตราเสมาธรรมจักร ซึ่งเปล่งรัศมีอยู่โดยรอบ มีข้อความอักษร “วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่” อยู่ด้านล่าง ตราสัญลักษณ์นี้เป็นการออกแบบผสมผสานของสัญลักษณ์งานเกษตรกรรมและกระทรวงศึกษาธิการ เริ่มประกาศใช้เป็นทางการตั้งแต่ได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ พ.ศ. 2499 เป็นต้นมา

ภาพที่ 10 ตราสัญลักษณ์วิทยาลัยเกษตรกรรม เชียงใหม่ พ.ศ. 2499

สังเกตว่าตราสัญลักษณ์ “วิทยาลัยเกษตรกรรม เชียงใหม่” นี้ไม่ปรากฏคำว่า “แม่โจ้” และ ปี พ.ศ. แต่อย่างใด เป็นการอนุโลมปฏิบัติตามคำขอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอย่างสมบูรณ์ที่ให้งดใช้ชื่อแม่โจ้ เพราะเกรงว่านักศึกษาอีกheimอีกชื่อแม่โจ้จึงถูกแซ่แข่งยาวนานต่อไปรวม 26 ปี (พ.ศ. 2499-2525)

อาจารย์ชาญ เขียวศิลป์ (ครูต๋อย) เป็นผู้ออกแบบตราสัญลักษณ์สถานศึกษาแม่โจ้ตั้งแต่เริ่มการก่อตั้งครั้งแรกเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมประจำภาคเหนือ แม่โจ้ เมื่อปี พ.ศ. 2477 จนกระทั่งถึงปีพ.ศ. 2499 เมื่อได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ การออกแบบได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสภาพของสถานศึกษา นับว่าอาจารย์ชาญ เขียวศิลป์ ได้ออกแบบและวาดภาพตราสัญลักษณ์แม่โจ้มายาวนาน สมัยเมื่อผู้เขียนเข้าเรียนแม่โจ้ปีแรกเมื่อปี พ.ศ. 2498 ยังเห็นอาจารย์ชาญ เขียวศิลป์ ทำงานศิลปะสำคัญ ๆ ให้แก่แม่โจ้มาโดยตลอด เช่น งานประติมากรรม (ปูนปั้น) เขาควายบนประตูทางเข้าหลักรวม 18 ชั้น เหลือให้เห็นในปัจจุบันเพียง 4 ชั้น ที่อนุสาวรีย์เขาควาย บริเวณแยกถัดประตูหลัก เป็นต้น

10. ตราสัญลักษณ์วิทยาลัยเกษตรกรรม เชียงใหม่ พ.ศ. 2510

เมื่อผู้เขียนสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย
ฟิลิปปินส์ลอสบานโยส ปี พ.ศ. 2509 ได้อาสาทำงาน
ออกแบบตราสัญลักษณ์ของวิทยาลัยเกษตรกรรม
เชียงใหม่ให้ใหม่ (โดยไม่รับค่าตอบแทน) เนื่องจาก
พิจารณาตราสัญลักษณ์เดิม ปี พ.ศ. 2499 แล้ว
เห็นว่าไม่มีชื่อ “แม่โจ้” ปรากฏในตราสัญลักษณ์
ของวิทยาลัยฯ ศิษย์เก่าแม่โจ้ได้ฝากข้อเสนอแนะ
มาทางวิทยาลัยฯ ขณะนั้นน่าจะอยากให้ออกแบบ
ตราสัญลักษณ์ใหม่ ทำอย่างไรก็ได้แต่ขอให้มีความ
“แม่โจ้” ผมนวอยู่ด้วยก็แล้วกัน ผู้เขียนได้หารือกับ
ท่านผู้อำนวยการ อาจารย์วิภาต บุญศรี วังซ้าย แล้ว
เห็นควรออกแบบตราสัญลักษณ์ของวิทยาลัยฯ ใหม่
ตามข้อเสนอและเรียกร้องของบรรดาศิษย์เก่าแม่โจ้

ผู้เขียนนำการบ้านครั้งนี้ไปออกแบบ กำหนด
ให้เป็นรูป 2 วงกลมซ้อนกัน โดยให้ความหมายสาม
องค์ประกอบหลัก ที่เป็นหัวใจหลักของการเกษตรของ
ประเทศไว้ในวงกลมภายใน ได้แก่ 1) การศึกษาวิจัย
2) การผลิตข้าวอาหารและสินค้าหลักของประเทศไทย
และ 3) “ควาย” สัตว์ผู้ให้แรงงาน ผู้แบกรับภาระ
งานเกษตร (ควาย หรือคาราบาวในภาษาฟิลิปปินส์
เป็นแนวคิดจากลอสบานโยส) โดยยังคงมีพระพิรุณ
ทรงนาคภายในสามเหลี่ยมด้านเท่าจากของเดิม
ของวงกลมชั้นในอีกด้วย ส่วนวงกลมชั้นนอกให้มี
คำอักษรไทย “วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่” ซึ่ง
เป็นชื่อทางราชการกำหนด อยู่ด้านบน ส่วนด้านล่าง
มีอักษรและเลขไทย คำว่า “แม่โจ้ 2477” จึง
เป็นอันครบตามโจทย์ที่ตั้งไว้กับแนวความคิด
การออกแบบตราสัญลักษณ์ใหม่นี้ สังเกตว่าผู้เขียน
ได้กลับไปใช้ตัวเลขปี พ.ศ. ๒๔๗๗ อันเป็นปีก่อตั้ง
แม่โจ้ เป็นปีสัญลักษณ์ โดยเชื่อว่าจะไม่ต้อง
เปลี่ยนแปลงเวลา พ.ศ. ในอนาคตแต่อย่างใด

ผู้เขียนได้เสนอตราสัญลักษณ์วิทยาลัย
เกษตรกรรมเชียงใหม่ (พ.ศ. 2510) ที่ออกแบบใหม่ให้
คณะกรรมการบริหารของวิทยาลัยฯ พิจารณาในเวลา
ต่อมาซึ่งได้รับความเห็นชอบและประกาศใช้ จากนั้น
เป็นต้นมา

ภาพที่ 11 ตราสัญลักษณ์วิทยาลัยเกษตรกรรม
เชียงใหม่ พ.ศ. 2510

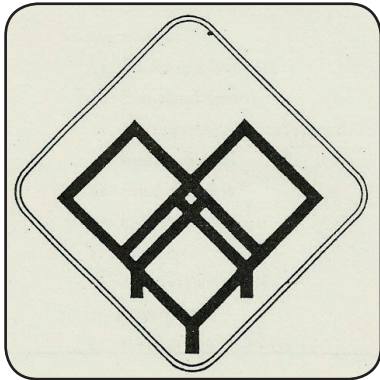
11. ตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยี การเกษตร พ.ศ. 2519

เมื่อแม่โจ้ได้รับการสถาปนาเป็นสถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตร ตาม พ.ร.บ. ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2518
เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2518 นั้น การเปลี่ยนแปลง
ตราสัญลักษณ์ของสถาบันฯ ก็เป็นอีกงานหนึ่งที่จะต้อง
ออกแบบจัดทำใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อและฐานะ
ของสถาบันฯ

ในการประชุมสภาสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร
คราวหนึ่ง ได้มีการหารือของกรรมการสภาสถาบันฯ
สรุปว่า ควรจัดให้มีการประกวดแบบตราสัญลักษณ์
ใหม่ โดยให้มีรูปแบบที่ทันสมัยสากล โดยกำหนด
องค์ประกอบหลักที่ต้องการไว้ 3 อย่างคือ 1) งานผลิต
การเกษตร 2) งานตลาดหรือธุรกิจเกษตร และ
3) งานส่งเสริมเผยแพร่และการวิจัย อันเป็นหน่วยงานหลัก
ของ พ.ร.บ. สถาบันฯ ฉบับแรกขณะนั้น โดยตั้งรางวัล
แบบที่ชนะการประกวดไว้ 50,000 บาท ก็นับว่า
มากโขอยู่ในสมัยนั้น

หลังการตัดสินแบบตราสัญลักษณ์สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรครั้งนั้น แบบที่ชนะการประกวด
ตัดสิน เป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า 3 รูปซ้อนกันภายใน
กรอบสี่เหลี่ยม (หลายคนให้ชื่อภาพนี้ภายหลังว่า ตีระ
สามขา ขาดความมั่นคง) ตราสัญลักษณ์นี้สภาสถาบันฯ
เห็นชอบให้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ในปลายปี
พ.ศ. 2519

ระหว่างการใช้งานตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรไปสามปีเศษ ได้เกิดเสียงเรียกร้องวิพากษ์วิจารณ์จากบรรดานักศึกษา ศิษย์เก่าแม่โจ้ถึงความไม่เหมาะสม ไม่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ใด ๆ ของแม่โจ้ และการเกษตรเลย ตราสัญลักษณ์ที่ชนะการประกวดออกแบบครั้งนี้ มีสารพันคำถามเกิดขึ้นเนื่อง ๆ จากบุคคลทั่วไปเมื่อได้พบเห็นตราสัญลักษณ์นี้

ภาพที่ 12 ตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2519

12. ตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2522

เมื่อผู้เขียนเข้ารับตำแหน่งคณบดีคณะผลิตกรรมการเกษตร เดือนตุลาคม 2522 ได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมสภาในฐานกรรมการสภาจากผู้บริหาร เรื่องหนึ่งที่ได้รับฟังข้อคิดเห็นจากทั้งศิษย์เก่าแม่โจ้และนักศึกษา คือเรื่องการขอให้พิจารณาเปลี่ยนแปลงตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรเสียใหม่ ผู้เขียนได้เสนอในที่ประชุมสภาสถาบันฯ ครั้งหนึ่งว่า หากสภาไม่ขัดข้องที่ผู้เขียนจะขอออกแบบตราสถาบันฯ ให้ใหม่ โดยขอให้กรรมการสภาสถาบันฯ ในขณะนั้น เสนอว่าควรมีอะไรบางอย่างที่จะใช้เป็นรายละเอียดเป็นองค์ประกอบในออกแบบ

กรรมการสภาสถาบันฯ ได้เสนอแนะเพียงเรื่องเดียวคือ ให้มีตราพระพิรุณทรงนาคปรากฏอยู่ด้วย แต่นี่ผู้เขียนคิดว่าไม่ใช่เรื่องยาก โจทย์ง่ายกว่าครั้ง ออกแบบตราสัญลักษณ์วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2510 เมื่อรับงานมาทำครั้งนี้ก็มองเห็นรูปแบบทันทีว่า แม่โจ้เราต้องการอะไรบางอย่างที่แสดงตัวตนและอัตลักษณ์ จึงได้กำหนดแบบออกเป็นวงกลมสองวงซ้อนกัน วงกลมชั้นในมีพระพิรุณทรงนาค โดยพระพิรุณเอียงพระพักตร์เล็กน้อย ตามแบบรูปสัญลักษณ์จากงานของอาจารย์ชาญ เชี่ยวศิลป์ ซึ่งออกแบบตราแม่โจ้ พ.ศ. 2477, 2479 และ 2480 ไว้แล้ว (รวมทั้งรูปแบบประติมากรรมรูปปั้นพระพิรุณทรงนาค ซึ่งออกแบบโดยอาจารย์นิกร อักษรพรหม จากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จัดสร้างโดยศิษย์เก่าแม่โจ้รุ่น 27 พ.ศ. 2510 ซึ่งประดิษฐานหน้าอาคารช่วง เกษตรศิลปการอันเป็นต้นแบบรากเหง้าเดิมของแม่โจ้ ที่ทุกคนภาคภูมิใจ)

สิ่งที่ต้องปรากฏในตราสัญลักษณ์ ก็คือชื่อ “แม่โจ้” แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติสถาบันฯ ปี 2518 กำหนดชื่อทางการไว้เป็น “สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร” (ตามเหตุผลข้อเรียกร้องการยกฐานะที่ให้ไว้ต่อสภานิติบัญญัติ เพื่อให้เป็นสถาบันผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีทางการเกษตร) ผู้เขียนจึงนำชื่อ แม่โจ้ และ เลขไทย จัตุวงไว้ใต้พระพิรุณทรงนาค เป็น “แม่โจ้ 2477” (เลขไทย) ทำให้ตราสัญลักษณ์ใหม่นี้มีองค์ประกอบหลักสำคัญ คือ พระพิรุณทรงนาค และ แม่โจ้ 2477 (เลขไทย) อยู่ครบสมบูรณ์ ตามคำแนะนำของสภาสถาบันฯ

ภาพที่ 13 ตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2522

ตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ.2522 นี้จึงนำมาใช้ทดแทนตราสถาบันฯ “โตะสามขา” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการแก้ไขโดยเพิ่ม “ชื่อ” ในพระราชบัญญัติฉบับที่ 3 ”เป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้” ตราสัญลักษณ์ไม่ได้แก้ไขอะไรจากเดิม เพียงเพิ่มชื่อ “สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้” เข้าไปเท่านั้น

ภาพที่ 14 ตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2525

13. ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2539

ส่วนตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ปัจจุบันนั้น (ไม่ทราบแน่ชัดว่าได้มีการแก้ไขลดรายละเอียดพระพิรุณทรงนาคเมื่อใด) ส่วนใหญ่ยังคงรูปสัญลักษณ์เดิมของตราสถาบันฯ พ.ศ. 2522 และ 2525 เพียงแต่ได้มีการประดิษฐ์องค์พระพิรุณทรงนาค ภายในวงกลมชั้นใน โดยนำรูปสัญลักษณ์พระพิรุณทรงนาค ตราสัญลักษณ์คล้ายคลึงกับแบบของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาใช้แทน โดยเฉพาะลายกนก รอบพระพิรุณทรงนาค ส่วนอักษรลายไทยและตัวเลขใต้พระพิรุณทรงนาค ยังรักษารูปแบบของเดิมไว้

ภาพที่ 15 ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2539

อนึ่ง ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานของมหาวิทยาลัย รวมทั้งชมรมศิษย์เก่าแม่โจ้ และชมรมสาขาวิชาต่างๆ ที่นำแบบตราสัญลักษณ์พระพิรุณทรงนาคไปใช้ มักมีรูปปลั๊กอินแตกต่างกันไป ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัย สมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้ และหน่วยงานอื่น ๆ การอนุญาตให้ใช้อักษร MJU ในกรณีที่ใช้อย่างไม่เป็นทางการก็ช่วยไม่ให้เกิดความสับสน ได้ทางหนึ่ง รูปแบบตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ใช้ในปัจจุบันน่าจะได้รับการพิจารณา การออกแบบวาดภาพงานศิลปกรรมที่วิจิตรบรรจง และประกาศใช้เป็นทางการให้เหมือนกันทุกหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ต่อไป

ภาพที่ 16 พระพิรุณทรงนาค มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

14. ตราสัญลักษณ์สมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้ พ.ศ. 2542

เมื่อ ดร.บุญเลื่อน บุญเรือง (แม่โจ้รุ่น 14) อดีตรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกรรมการสภาสถาบันฯ เป็นนายกสมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้ ได้นำตราสัญลักษณ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้มาปรับใช้เป็นตราสัญลักษณ์ของสมาคม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาจนปัจจุบัน

ภาพที่ 17 ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2486

ภาพที่ 18 ตราสัญลักษณ์สมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้

ตราสมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้ ยังคงรูปลักษณ์เดิม
ของตราสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ นอกจากนี้
ข้อความภายในวงกลมชั้นนอกเท่านั้นที่เป็นข้อความ
สมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้ และชื่อภาษาอังกฤษ

ส่วนการกำหนดสีตราสัญลักษณ์ของสมาคม
ศิษย์เก่าแม่โจ้ก็เช่นเดียวกับตราสถาบันเทคโนโลยี
การเกษตรแม่โจ้ คือ

1. ภายในวงกลมชั้นนอกมีพื้นสีเขียว ตัวอักษร
ภาษาไทยคำว่า “สมาคมศิษย์เก่าแม่โจ้” ด้านบน และ
เช่นเดียวกับอักษรภาษาอังกฤษด้านล่าง MAEJO
ALUMNI ASSOCIATION เป็นสีขาว

2. ภายในวงกลมชั้นในมีพื้นสีเหลืองทอง
ส่วนพระพิรุณทรงนาค อักษรและตัวเลขไทยประดิษฐ์
ใต้พระพิรุณ “แม่โจ้ 2477” เป็นลายเส้นสีเขียว

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรแม่โจ้. (2524). **ศิษย์แม่โจ้จัดพิมพ์ในโอกาสคล้ายวันเกิดครบ 82 ปี อาจารย์ อำมาตย์โท
พระช่วงเกษตรศิลปการ**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- ธนิต มะลิสุวรรณ, บรรณาธิการ. (2527). **อนุสรณ์แม่โจ้ 50 ปี (2477-2527)**. กรุงเทพฯ: นวชนก.
- ธนิต มะลิสุวรรณ. (2547) **มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิวฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน: 70 ปีแม่โจ้
สร้างปัญญาเพื่อแผ่นดิน**. เชียงใหม่: สิรินาฏการพิมพ์.
- นกุล มฤคทัต, บรรณาธิการ. (2480). **อนุสรณ์แม่โจ้ 2480**. พระนครฯ: โรงพิมพ์เดลิเมทัล.

